

Handreiking Examencommissie VO

Editie 2026-2027

Inleiding

Sinds 1 augustus 2021 heeft elke school voor voortgezet onderwijs een examencommissie. De opdracht van de examencommissie is het borgen van de kwaliteit van schoolexaminering.

In de afgelopen jaren hebben de leden van examencommissie en de scholen gezocht naar een inrichting en werkwijze die effectiviteit van de examencommissie zo groot mogelijk maakt.

Deze handreiking is bedoeld om examencommissies, het bevoegd gezag, directeuren en de examensecretarissen te ondersteunen bij het doorontwikkelen van een effectieve examencommissie.

De handreiking beoogt het gesprek in de examencommissie op gang of verder te brengen over de eigen rol, verantwoordelijkheid en taken. Kwaliteitsborging schoolexaminering vraagt ook om het voeren van het gesprek daarover met de vakcollega's. Daarom is op vragen van gebruikers een instrument aan de handreiking toegevoegd dat een bijdrage kan leveren aan het voeren van het gesprek met vakdocenten over de kwaliteit van het schoolexamen. Het instrument benadert deze kwaliteitsvraag vanuit vijf domeinen: de samenhang met de opvattingen in de school (visie en beleid), de inhoudelijke keuzes, de vormkeuzes, het niveau waaronder denkniveaus en ten slotte technische kwaliteitsaspecten.

Nieuw in deze handreiking/aanpassingen t.o.v. versie 2025-2026

In deze handreiking, versie 2026-2027, zijn de volgende aanpassingen gedaan ten opzichte van de handreiking van 2025-2026:

Technische aanpassingen:

De links naar de Wet en het Uitvoeringsbesluit zijn aangepast naar de laatst gepubliceerde versie van de WVO 2020 en het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Inhoudelijke wijzigingen in deze handreiking zijn de volgende:

Aan de handreiking is een instrument toegevoegd dat een bijdrage kan leveren aan het voeren van het gesprek met vakdocenten over de kwaliteit van het schoolexamen. Het instrument benadert deze kwaliteitsvraag vanuit vijf domeinen: de samenhang met de opvattingen in de school (visie en beleid), de inhoudelijke keuzes, de vormkeuzes, het niveau waaronder denkniveaus en ten slotte technische kwaliteitsaspecten.

Het instrument is opgenomen als bijlage 5 op blz. 26.

Opbouw van de handreiking

[Deel 1](#) van de handreiking gaat over de vraag wat de wettelijke regels zijn voor de inrichting en samenstelling van de examencommissie. In dit deel komen ook de wettelijk verplichte taken aan de orde.

[Deel 2](#) van de handreiking is ingericht volgens het zogenoemde p-d-c-a-model, een aanpak om kwaliteitszorg in te richten. De vier fases van plan, do, check en act passen goed bij de kwaliteitsborgende taak van de examencommissie. Elke fase gaat in op de bijbehorende opdracht en heeft een instrument ter ondersteuning.

[Deel 3](#) gaat in op de uitdagingen waarvoor veel examencommissies zich gesteld zien. Het betreft vooral uitdagingen betreffende de rol van de examencommissie en hun leden. Aan dit deel is een instrument toegevoegd om het gesprek binnen de examencommissie over de eigen rol op gang te brengen of te verdiepen.

[Deel 4](#) gaat in op de achtergrond en geeft inzicht in het thema waarom het inrichten van een examencommissie onderdeel is van .

[Deel 5](#) bestaat uit een reeks bijlagen. Daar vindt de gebruiker onder meer de regelgeving.

Inhoud

Inleiding	1
Opbouw van de handreiking	2
Deel 1 Wat moet en wat mag	4
1. De inrichting van de examencommissie.....	4
Benoeming en samenstelling	4
2. Taken en bevoegdheden van de examencommissie	6
Taken en bevoegdheden.....	6
Het opstellen van een voorstel voor een examenreglement	7
Het jaarlijks opstellen van een voorstel voor het PTA	7
Het vaststellen van richtlijnen en aanwijzingen om te komen tot een beoordeling van het schoolexamen.....	7
Het borgen van het afsluitend karakter van het schoolexamen	7
Het borgen van de kwaliteit van het schoolexamen.....	8
Jaarlijkse reflectie.....	8
De examencommissie stelt jaarlijks een verslag op van haar werkzaamheden	8
De examencommissie evalueert jaarlijks de kwaliteit van de schoolexaminering.....	8
De examencommissie stelt een advies op aan het bevoegd gezag en de directeur over noodzakelijke en wenselijke verbeteringen.....	9
De examencommissie stelt regels vast over haar werkwijze	9
Overige door het bevoegd gezag aan de commissie opgedragen taken en bevoegdheden	9

Deel 2. Aan de slag.....	10
Plan	10
Do	12
Check.....	13
Jaarlijkse reflectie van de examencommissie op schoolexaminering.....	13
De wettelijke opdracht: jaarlijkse reflectie in drie verplichte onderdelen	13
Act.....	16
Deel 3. Uitdagingen.....	17
Uitdaging: onderscheid maken tussen het <i>borgen van</i> en het <i>zorgen voor</i> examenkwaliteit	17
Gesprek over eigen effectiviteit.....	18
Deel 4. Achtergrond	19
1 Aanleiding en achtergrond	19
Beroering in het onderwijsveld na examenincident	19
Onderzoeken en adviezen.....	19
Inspanningen scholen en nieuwe regelgeving	19
2 De examencommissie in het vervolgonderwijs (mbo, hbo, wo)	20
Deel 5. Bijlagen	21
Bijlage 1 Het toetsweb. Een instrument om schoolexaminering systematisch te bespreken.	21
Bijlage 2 Wet voortgezet onderwijs 2020 artikelen 2.60d en 2.60e	22
Artikel 2.60d. Benoeming en samenstelling van de examencommissie.....	22
Artikel 2.60e. Taken en bevoegdheden van de examencommissie	22
Bijlage 3 Vindplaatsen taken en bevoegdheden examencommissie	23
Bijlage 4 Verantwoording en bronnen.....	24
Bijlage 5 Handreiking voor examencommissies: Gesprek kwaliteit schoolexamen.....	26
Instrument Gesprek kwaliteit schoolexamen	27

Deel 1 Wat moet en wat mag

1. De inrichting van de examencommissie

De [Wet voortgezet onderwijs 2020](#) regelt in twee artikelen ([2.60d](#) en [2.60e](#)) de inrichting, taken en bevoegdheden van de examencommissie. Deze zijn in [Bijlage 2](#) integraal opgenomen. In dit hoofdstuk gaan we eerst in op de benoeming en samenstelling van de examencommissie. Vervolgens wordt ingegaan op de taken en bevoegdheden van de examencommissie.

Benoeming en samenstelling

In artikel [2.60d](#) regelt de WVO 2020 de benoeming en samenstelling van de examencommissie. Het bevoegd gezag is ervoor verantwoordelijk dat er op een school voor voortgezet onderwijs een examencommissie is en dat deze deskundig en onafhankelijk kan functioneren. De leden worden benoemd door het bevoegd gezag. Het bevoegd gezag hoort de overige leden van de examencommissie voorafgaand aan de benoeming. De examencommissie benoemt dus niet zelf de aanvullende leden. Het bevoegd gezag bepaalt binnen kaders de grootte, evenals het aantal afdelingen of scholen dat de examencommissie bestrijkt. Het bevoegd gezag bepaalt ook de samenstelling van de examencommissie, al mogen bepaalde betrokkenen van de school geen lid zijn (zie kopje ‘wat mag niet’). Het bevoegd gezag kan deze taken mandateren aan de directeur.¹

Wat moet?

- Het bevoegd gezag stelt de examencommissie in en benoemt de leden nadat de overige leden van de examencommissie zijn gehoord².
- De examencommissie heeft een oneven aantal leden.
- De examencommissie heeft ten minste drie leden.
- De samenstelling van de examencommissie dient zo te zijn dat de leden van de examencommissie gezamenlijk deskundig zijn op het gebied van:
 - o de desbetreffende schoolsoort(en);
 - o de regelgeving over examinering in het voortgezet onderwijs;
 - o de kwaliteit van examinering.
- Het bevoegd gezag draagt zorg voor het onafhankelijk functioneren van de examencommissie.

Wat mag niet?

- De volgende personen kunnen niet worden benoemd tot lid van de examencommissie:
 - o leden van het bevoegd gezag;
 - o de directeur van de school;
 - o leden van de (gemeenschappelijke) medezeggenschapsraad;
 - o leerlingen van de school en hun wettelijk vertegenwoordigers.

¹ Het bevoegd gezag kan op grond van de WVO 2020 [artikel 7.6](#) een of meer van zijn taken en/of bevoegdheden m.b.t. de examencommissie mandateren aan de directeur. Het mandaat wordt dan vastgelegd in het managementstatuut.

² Het bevoegd gezag kan op grond van de WVO 2020 [artikel 7.6](#) een of meer van zijn taken en/of bevoegdheden m.b.t. de examencommissie mandateren aan de directeur. Het mandaat wordt dan vastgelegd in het managementstatuut.

Wat mag wel?

- Er is geen maximum aantal leden van de examencommissie bepaald.
- Eén, meer of alle leden van de examencommissie mogen van buiten de school komen.
- De reikwijdte van de examencommissie bepaalt het bevoegd gezag; per afdeling/schoolsoort, school, combinaties van scholen, etc. Binnen één schoolorganisatie kunnen tevens verschillende examencommissies bestaan op verschillende niveaus. Bijvoorbeeld een centrale examencommissie naast diverse vestigingsexamencommissies.
- Andere leidinggevendenden dan de directeur mogen lid zijn van de examencommissie.

Aandachtspunten

- Een examencommissie moet formeel worden ingesteld; een lid wordt formeel benoemd tot lid van de examencommissie. Dat gebeurt door het bevoegd gezag en niet door de examencommissie zelf.
- Wettelijk vertegenwoordigers van leerlingen mogen geen lid zijn van de examencommissie. Dat geldt dus ook voor personeelsleden die ouder zijn of wettelijk vertegenwoordiger van een leerling van de school.

Welke keuzes hebben scholen tot dusver gemaakt?³

- In het schooljaar 2021-2022 zijn wat betreft de samenstelling van een examencommissie drie hoofdrichtingen ontstaan. De basis van de examencommissie wordt gevormd óf door leidinggevendenden óf door examinatoren of door beide groepen in een mengvorm.
- In veel examencommissies heeft de examensecretaris zitting als lid.
- Wat betreft reikwijdte zijn er veel varianten. Sommige besturen hebben gekozen voor de combinatie van een centrale examencommissie voor alle vestigingen en per school of locatie vestigingscommissies. Ook binnen (grote) scholen wordt soms gewerkt met een centrale examencommissie en afdelingsexamencommissies. Andere organisaties hebben er juist voor gekozen om geen hiërarchische opbouw te vormen.

³ Op de website van de VO-raad zijn praktijkvoorbeelden over schoolexaminering en de examencommissie te vinden. Zie bijvoorbeeld [Examinering en toetsing - VO-raad](#)

2. Taken en bevoegdheden van de examencommissie

Taken en bevoegdheden

In artikel [2.60e](#) regelt de WVO 2020 de taken en de bevoegdheden van de examencommissie. De kerntaak van de examencommissie is het borgen van de kwaliteit van schoolexaminering. Deze kerntaak vraagt van de school een eigen visie op de invulling van deze opdracht. De regelgeving geeft de examencommissie ook enkele concrete opdrachten. Met die concrete opdrachten geeft de examencommissie een eigen invulling aan haar kerntaak. Deze opdrachten zijn toetsbaar; betrokkenen binnen de school en ook de inspectie kunnen daaraan zien of de examencommissie haar wettelijke taken uitvoert. De taken en bevoegdheden zijn hieronder opgesomd, vervolgens gaan we wat dieper in op elke taak/bevoegdheid.

De taken en bevoegdheden zijn de volgende:

Kwaliteitsborging schoolexaminering

- [Het opstellen van een voorstel voor een examenreglement](#);
- [Het \(jaarlijks\) opstellen van een voorstel voor het PTA](#);
- [Het vaststellen van richtlijnen en aanwijzingen om te komen tot een beoordeling van het schoolexamen](#);
- [Het borgen van het afsluitend karakter](#);
- [Het borgen van de kwaliteit van het schoolexamen](#);

Evaluatie en advies

- [Jaarlijkse reflectie](#), bestaande uit:
 - o [Een jaarlijks verslag van de eigen werkzaamheden](#);
 - o [Het \(jaarlijks\) evalueren van de kwaliteit van het schoolexamen](#);
 - o [Het \(jaarlijks\) adviseren aan bevoegd gezag en directeur over noodzakelijke en wenselijke verbeteringen](#);

Werkwijze

- [Het vaststellen van regels over de werkwijze](#);

Overige taken en bevoegdheden

- [Eventueel andere taken en bevoegdheden die worden opgedragen door het bevoegd gezag](#)⁴.

⁴ Het bevoegd gezag kan op grond van de WVO 2020 [artikel 7.6](#) een of meer van zijn taken en/of bevoegdheden m.b.t. de examencommissie mandateren aan de directeur. Het mandaat wordt dan vastgelegd in het managementstatuut.

Kwaliteitsborging schoolexaminering

Het opstellen van een voorstel voor een examenreglement

Elke school heeft een examenreglement. Veel scholen gaan tegen het eind van het schooljaar na of wijzigingen in het examenreglement noodzakelijk of gewenst zijn. Wijzigingen in het toetsbeleid van de school of in de landelijke regelgeving kunnen een aanpassing van het examenreglement nodig maken. De examencommissie doet een voorstel voor (wijziging van) het examenreglement. Het bevoegd gezag stelt op basis van het voorstel het examenreglement vast en heeft daarvoor de instemming van de medezeggenschapsraad nodig. Het bevoegd gezag mag afwijken van het voorstel van de examencommissie. Het bevoegd gezag moet dan wel overleg gepleegd hebben met de examencommissie, de afwijking schriftelijk motiveren en die motivering toesturen aan de examencommissie en de medezeggenschapsraad.

Het jaarlijks opstellen van een voorstel voor het PTA

Elke school met een bovenbouw heeft een programma van toetsing en afsluiting. De school en daarbinnen de vaksecties reflecteren jaarlijks tegen het eind van het schooljaar op inhoud en vorm van het PTA. Wijzigingen in het toetsbeleid, het curriculum, de didactische keuzes en in de regelgeving kunnen aanpassingen in het PTA voor een of meer vakken noodzakelijk maken. De examencommissie heeft sinds 1 augustus 2021 de taak én de bevoegdheid om jaarlijks een voorstel te doen voor het PTA. Daarmee beschikt de examencommissie over een essentieel instrument om te werken aan kwaliteitsborging schoolexaminering.

Het bevoegd gezag stelt uiteindelijk het PTA vast en heeft daarvoor de instemming van de medezeggenschapsraad nodig. Het bevoegd gezag mag afwijken van het voorstel van de examencommissie. Het bevoegd gezag moet dan wel overleg gepleegd hebben met de examencommissie, de afwijking schriftelijk motiveren en die motivering toesturen aan de examencommissie en de medezeggenschapsraad.

Het vaststellen van richtlijnen en aanwijzingen om te komen tot een beoordeling van het schoolexamen

Om de kwaliteitsborging van schoolexaminering in te richten is het een taak van de examencommissie om richtlijnen en aanwijzingen vast te stellen om te komen tot een beoordeling van een schoolexamen. Het gaat hierbij niet om concrete beoordelingsmodellen van individuele schoolexamentoetsen, maar om de kaders die gelden om tot een beoordeling te komen. Je kunt hierbij denken aan het gebruik van een toetsmatrijs bij het opstellen van de schoolexamentoets, een rubric als beoordelingsschema, het gebruiken van een vooraf opgesteld antwoordmodel met normering en cesuur, het betrekken van een collega bij de constructie van een schoolexamentoets en beoordeling van prestaties waar subjectiviteit een grote rol speelt (4-ogenprincipe), het vastleggen van mondelinge schoolexamentoetsen, e.d. Bij het vaststellen van dergelijke richtlijnen kan de examencommissie onderscheid maken tussen een voorgeschreven werkwijze of een voorkeurswerkwijze.

Het borgen van het afsluitend karakter van het schoolexamen

Het schoolexamen vormt met het centraal examen het eindexamen. Beide onderdelen dienen ter afsluiting van de opleiding en hebben daarom een afsluitend karakter. Ook het schoolexamen toetst onderdelen van de examenprogramma's op 'eindniveau'. Het afsluitende karakter kenmerkt zich door: summatieve toetsen, dus geen voortgangs- en diagnostische toetsen, geen huiswerkopdrachten en geen beoordeling van aanwezigheid, te laat komen etc. en een beperkt aantal toetsen per vak, dus geen stapeling van kleine tussentoetsen.

Het is de taak van de examencommissie om dit afsluitend karakter te borgen. Daarvoor kan de examencommissie haar andere bevoegdheden gebruiken. Denk aan het opstellen van het PTA-voorstel, de jaarlijkse evaluatie en het jaarlijks advies aan het bevoegd gezag en de directeur.

Het borgen van de kwaliteit van het schoolexamen

Het borgen van de kwaliteit van het schoolexamen is een expliciete taak van de examencommissie. Het schoolexamen is het geheel van schoolexamentoetsen in een vak. Om de kwaliteit daarvan te borgen zal de examencommissie zicht willen hebben op de vraag of de schoolexamentoetsen⁵ voldoen aan de inhoudelijke eisen vanuit de regelgeving (examenprogramma's) en aan de gangbare opvattingen wat betreft niveau-eisen van een toets en toetskwaliteit. In het jaarlijks advies aan het bevoegd gezag en de directeur kan de examencommissie adviseren wat er eventueel beter kan of moet.

Evaluatie en advies

Jaarlijkse reflectie

Jaarlijks reflecteert de examencommissie op de kwaliteit schoolexaminering. Deze reflectie bestaat uit het jaarlijks verslag, de jaarlijkse evaluatie en het advies aan bestuur en schoolleiding. Deze reflectie wordt verder uitgewerkt in [deel 2 onderdeel "Check"](#) van deze handreiking. De examencommissie is verplicht deze drie onderdelen van de jaarlijkse reflectie te verstrekken aan het bevoegd gezag, aan de directeur en aan de examensecretaris van een school voor voortgezet onderwijs. Hierna wordt elk van de drie onderdelen nader uitgewerkt.

De examencommissie stelt jaarlijks een verslag op van haar werkzaamheden

Jaarlijks stelt de examencommissie een verslag op van haar werkzaamheden. Dit verslag is bedoeld om zo transparant mogelijk verslag te doen over de uitvoering van de taken en bevoegdheden. Het kan een feitelijk verslag zijn van de werkwijze om de doelen van het jaarplan te bereiken en van de manier waarop de examencommissie is omgegaan met onvoorziene vraagstukken. Zie [deel 2 onderdeel "Check"](#) voor een nadere uitwerking.

De examencommissie is verplicht het jaarlijks verslag over haar werkzaamheden te verstrekken aan het bevoegd gezag, aan de directeur en aan de examensecretaris van een school voor voortgezet onderwijs. Het ligt voor de hand dit als regel op te nemen in de eigen regels over de werkwijze.

De examencommissie evalueert jaarlijks de kwaliteit van de schoolexaminering

De examencommissie evalueert ieder jaar de kwaliteit van de schoolexaminering. De examencommissie kijkt daarbij naar het geheel van de kwaliteit van schoolexaminering binnen de school. Deze evaluatie gaat dus verder dan de uitvoering van haar eigen werkzaamheden en is ook breder dan alleen de organisatie van de schoolexaminering. De nota van toelichting bij het Eindexamenbesluit⁶ schrijft hierover het volgende. "[De examencommissie] kijkt hierbij bijvoorbeeld naar de duidelijkheid en transparantie van de taak- en verantwoordelijkheidsverdeling binnen de examenorganisatie, het verloop van de examens, de kwaliteit van het PTA en het examenreglement, de kwaliteit van de totstandkoming van de schoolexamentoetsen, het aantal en type maatregelen dat getroffen is etc. De evaluatie betreft zowel de vraag naar het voldoen aan de wettelijke eisen als een verantwoording op welke manier aan welke kwaliteitseisen van de school is voldaan zoals die door het bevoegd gezag zijn gesteld." Zie [deel 2 onderdeel "Check"](#) voor een nadere uitwerking.

⁵ In deze handreiking wordt dikwijls gesproken over schoolexamentoetsen. Deze term omvat alle soorten van schoolexamentoetsen, schriftelijke, mondelinge, presentaties, praktische opdrachten, portfolio, stageverslagen etc. voor zover zij deel uitmaken van het schoolexamen en dus van het PTA.

⁶ Het betreft hier de Nota van toelichting bij de wijziging in het voormalige Eindexamenbesluit waarbij de verplichting van een examencommissie werd geregeld.

De examencommissie is verplicht de jaarlijkse evaluatie te verstrekken aan het bevoegd gezag, aan de directeur en aan de examensecretaris van een school voor voortgezet onderwijs. Het ligt voor de hand dit als regel op te nemen in de eigen regels over de werkwijze.

De examencommissie stelt een advies op aan het bevoegd gezag en de directeur over noodzakelijke en wenselijke verbeteringen

Aan de hand van de evaluatie adviseert de examencommissie ieder jaar vanuit een onafhankelijke positie het bevoegd gezag en de directeur over wat beter kan en moet ten aanzien van de kwaliteit van de schoolexaminering. Zie [deel 2 onderdeel "Check"](#) voor een nadere uitwerking. De examencommissie is verplicht het jaarlijks advies te verstrekken aan het bevoegd gezag, aan de directeur en aan de examensecretaris van een school voor voortgezet onderwijs. Het ligt voor de hand dit als regel op te nemen in de eigen regels over de werkwijze.

Werkwijze

De examencommissie stelt regels vast over haar werkwijze

De examencommissie stelt regels vast over haar werkwijze. De interne werkwijze kan de examencommissie vastleggen in de vorm van een compact reglement. Werkwijze betreft ook de manier waarop de examencommissie invulling aan de opdrachten geeft. Het ligt voor de hand om de doelen van de examencommissie voor het komende schooljaar vast te leggen in een jaarplan en daarnaast te beschrijven op welke manier de examencommissie de kwaliteit van schoolexaminering gaat evalueren.

De examencommissie is verplicht de regels over haar werkwijze te verstrekken aan het bevoegd gezag, aan de directeur en aan de examensecretaris van een school voor voortgezet onderwijs. De examencommissie kan dit ook opnemen als een van de regels over de werkwijze.

Overige taken en bevoegdheden

Overige door het bevoegd gezag aan de commissie opgedragen taken en bevoegdheden

Het bevoegd gezag⁷ kan ook andere taken en bevoegdheden aan de examencommissie opdragen. De nota van toelichting bij het Eindexamenbesluit⁸ noemt enkele voorbeelden. Eén daarvan is het adviseren van het bevoegd gezag en de directeur ten aanzien van de benodigde deskundigheid van examinatoren. Andere voorbeelden zijn het adviseren over het opleggen van maatregelen bij onregelmatigheden⁹ of het adviseren over de schoolvisie op examinering. Het staat de school vrij om meer taken bij de commissie te beleggen.

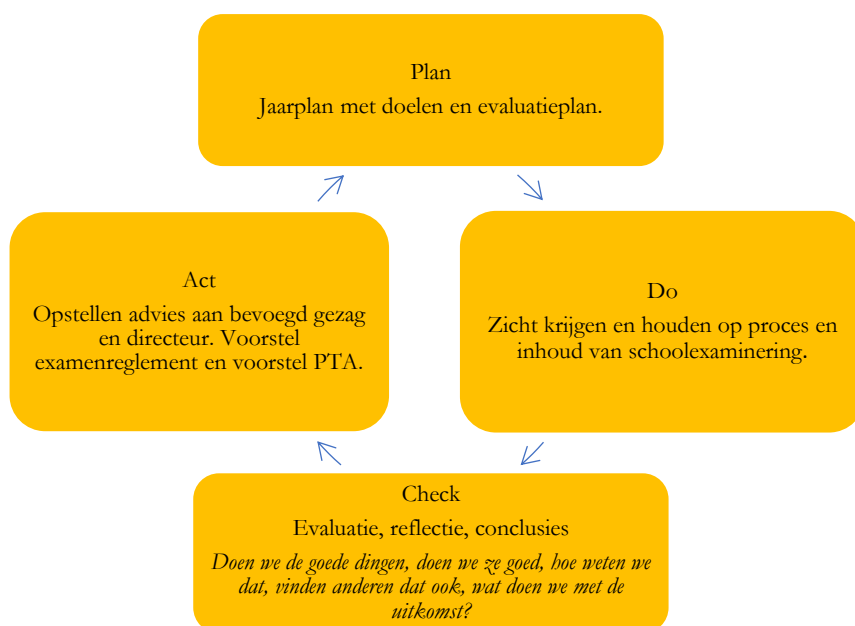
⁷ Het bevoegd gezag kan op grond van de WVO 2020 [artikel 7.6](#) een of meer van zijn taken en/of bevoegdheden m.b.t. de examencommissie mandateren aan de directeur. Het mandaat wordt dan vastgelegd in het managementstatuut.

⁸ Het betreft hier de Nota van toelichting bij de wijziging in het voormalige Eindexamenbesluit waarbij de verplichting van een examencommissie werd geregeld.

⁹ Het gaat dan om onregelmatigheden en maatregelen als bedoeld in [artikel 3.58](#) van het UB WVO 2020.

Deel 2. Aan de slag

Kwaliteitsborging schoolexaminering via de p-d-c-a-cyclus

Plan

Elk jaar stelt de examencommissie een jaarplan op met de doelen voor het komende schooljaar, gebruik makend van de evaluatie van het voorgaande jaar en met in grote lijnen de onderwerpen die de examencommissie wil evalueren. Het jaarplan gaat in ieder geval in op de wettelijke verplichte taken en neemt daarnaast de doelen op die het bevoegd gezag heeft geformuleerd of door de examencommissie zelf zijn gesteld.

Hierna volgt een lijst met onderwerpen waar de examencommissie zich mee bezig kan houden. De lijst is niet uitputtend en is bedoeld als inspiratiebron. Elke examencommissie zal haar eigen keuzes maken en haar eigen accenten leggen. De examencommissie kan onderwerpen ook spreiden over meerdere schooljaren om zo focus en prioritering te realiseren. In de lijst wordt onderscheid gemaakt tussen wettelijk verplichte taken en taken naar keuze van de school.

Tijdens het opstellen van het jaarplan bespreekt de examencommissie welke rol zij verwacht te gaan nemen. Rolinvullingen zijn bijvoorbeeld:

- toetsend en signalerend (voldoet de uitvoering van het onderwerp aan onze en aan wettelijke eisen?)
- adviserend (willen we over de uitvoering van het onderwerp een concreet advies uitbrengen?)
- initiërend (nemen we zelf het initiatief om tot verbeteringen te komen?)

	Het jaarplan van de examencommissie	Verplicht	Keuze
A	Kwaliteitsborging schoolexaminering		
01	Wat is ons doel met kwaliteitsborging schoolexaminering?	x	
02	Wat willen we bereiken m.b.t. het examenreglement?	x	
03	Wat willen we bereiken m.b.t. het PTA?	x	
04	Wat willen we bereiken m.b.t. de richtlijnen voor het beoordelen van examenwerk?	x	
05	Wat willen we bereiken m.b.t. het afsluitend karakter?	x	
06	Wat willen we bereiken m.b.t. het schooleigen karakter?		x
B	Visie op toetsing en toetsbeleid		
01	Welke rol willen we als examencommissie met betrekking tot de ontwikkeling van de toetsvisie en het toetsbeleid(splan)?		x
C	Proces		
01	Aan welke concrete uitvoeringsaspecten van het examineringsproces willen we dit schooljaar extra aandacht geven om de kwaliteitsborging zo goed mogelijk tot stand te brengen? Denk bijvoorbeeld aan: aanmeldingen, uitzonderingen en afwijkingen, maatwerk, administratie, onregelmatigheden, afname van schoolexamentoetsen, afhandeling onregelmatigheden, terugkoppeling examenresultaten naar leerlingen, communicatie met betrokkenen.	x	
D	Inhoud		
01	Aan welke inhoudelijke aspecten van de schoolexaminering willen we dit schooljaar expliciet aandacht geven om te werken aan de kwaliteitsborging? Denk bijvoorbeeld aan specifieke vakken, specifieke toetsvormen, hoeveelheid schoolexamentoetsen, beoordelingssystematiek, afsluitend karakter of schooleigen karakter.	x	
02	Wat vinden we dat minimaal op orde moet zijn? Wat noemen we voor ons werk “de basis op orde”?	x	
03	Wat zijn onze doelen daarbovenop voor het komende schooljaar? Wat is daarvan het punt dat we in ieder geval willen bereiken?		x
E	Jaarlijks verslag, evaluatie en advies		
01	Wat zijn in grote lijnen de aspecten van schoolexaminering die we dit schooljaar willen evalueren?	x	
02	Wanneer en hoe willen we dat doen; wie willen we daarbij betrekken?	x	
F	Concrete taken		
01	Hebben we de jaarcyclus met concrete taken goed vastgelegd?	x	

Do

Gedurende het schooljaar werkt de examencommissie aan de uitvoering van het jaarplan. De examencommissie wil zicht hebben én houden op proces en inhoud van schoolexaminering, zonder de uitvoering op zich te nemen. De examencommissie doet haar werk onafhankelijk, maar wel in samenwerking met vele betrokkenen bij het schoolexamen in de school. De examencommissie onderhoudt geregeld contact met de collega's, bevraagt misschien ook andere betrokkenen en neemt misschien steekproeven om de kwaliteit van schoolexaminering te beoordelen. Het kan zijn dat de examencommissie stuit op belangrijke zaken die niet in het jaarplan waren opgenomen. De examencommissie besluit zelf of zij daarmee aan de slag gaat.

Borgen van en zorgen voor examenkwaliteit	
De kernopdracht van de examencommissie is het <i>borgen</i> van de kwaliteit van schoolexaminering. De examencommissie heeft niet de taak om te <i>zorgen</i> voor de examenkwaliteit. Die taak – zorgen voor een goed verloop en goede kwaliteit van schoolexaminering – ligt bij het management van de school, de examensecretaris en de examinatoren. Voor de examencommissie is het van belang dat de leden de kernopdracht voor zichzelf verhelderen en concretiseren. De onderstaande indeling kan daar bij helpen.	
Borgen van examenkwaliteit (taak van de examencommissie) - Borgen van examenreglement in lijn met toetsvisie en -beleid - Borgen van PTA in lijn met toetsvisie, toetsbeleid en landelijke regelgeving - Jaarlijks evalueren van proces en inhoud schoolexaminering, en op basis daarvan - Jaarlijks de risico's benoemen en adviseren wat er beter moet en beter kan	Zorgen voor examenkwaliteit (taak van het management) - Zorgen voor gedragen visie op toetsing en voor een gedragen toetsbeleid - Zorgen voor adequaat ingerichte examenorganisatie - Zorgen voor onberispelijke procesgang - Zorgen voor deskundigheid bij betrokkenen - Zorgen voor kwaliteit constructie, afname en beoordeling van schoolexamentoetsen

Check

Jaarlijkse reflectie van de examencommissie op schoolexaminering

Jaarlijks reflecteert de examencommissie op de kwaliteit van de schoolexaminering in de school en op haar eigen functioneren en geeft de examencommissie advies aan het bevoegd gezag en de directeur. Dit is een wettelijke taak voor de examencommissie, vastgelegd in artikel [2.60e](#) van de WVO 2020.

De wettelijke opdracht: jaarlijkse reflectie in drie verplichte onderdelen

De wetgever deelt de jaarlijkse reflectie op de kwaliteit schoolexaminering op in drie taken. In deze handreiking gebruiken we de term *jaarlijkse reflectie* voor deze drie onderstaande taken.

- A. De examencommissie stelt jaarlijks een verslag op van haar werkzaamheden. Dit kan een beperkt feitelijk verslag zijn van de manier waarop de examencommissie haar taken heeft uitgevoerd. Dit feitelijk verslag gaat over drie te onderscheiden onderdelen:
 - i. De wettelijke opdracht van de examencommissie;
 - ii. De schooleigen opdracht (de eventuele extra opdracht van de examencommissie naast de wettelijke opdracht);
 - iii. Reflectie op het eigen functioneren (heeft de examencommissie haar taken naar behoren kunnen vervullen).
- B. De examencommissie evalueert jaarlijks de kwaliteit van schoolexaminering. Hiervoor kiest de examencommissie zelf de thema's en de vorm. Er zijn geen nadere voorschriften. Het ligt voor de hand om bij de evaluatie gebruik te maken van de vijf kwaliteitszorgvragen:
 - i. Doen we in de schoolexaminering de goede dingen (is onze toetsvisie passend; is ons toetsbeleid passend?)
 - ii. Doen we de dingen goed (wordt het toetsbeleid juist uitgevoerd?)
 - iii. Hoe weten we dat?
 - iv. Vinden anderen dat ook? Dit door expliciet en gericht na te vragen bij een deel van de betrokkenen; dat kan bij examinatoren, onderwijsondersteunend personeel, leerlingen, buitenwereld, directie, bestuur, etc. Dit kan ook aangevuld worden door collegiale consultatie, bijvoorbeeld door leden van een examencommissie van een andere school.
 - v. Wat doen we met de uitkomsten? Denk bijvoorbeeld aan het vertalen van de reflectie naar conclusies en deze verwerken in een advies aan bestuur en directie en het verwerken in het nieuwe voorstel voor een examenreglement en PTA, en een nieuw jaarplan.
- C. De examencommissie stelt jaarlijks een advies op aan het bevoegd gezag en de directeur over noodzakelijke en wenselijke verbeteringen inzake de kwaliteit van schoolexaminering. Hiervoor kiest de examencommissie zelf de thema's en de vorm. Er zijn geen nadere voorschriften.

De examencommissie is verplicht om dit jaarlijkse verslag, de jaarlijkse evaluatie en het jaarlijks advies te verstrekken aan het bevoegd gezag, de directeur en de examensecretaris. Het moment noch de vorm van deze jaarlijkse reflectie zijn voorgeschreven.

	De jaarlijkse reflectie van de examencommissie	Verplicht	Keuze
A	Het jaarlijkse verslag van de eigen werkzaamheden	x	
	Op welke manier hebben we als examencommissie gewerkt aan:		
	- het voorstel van een examenreglement;	x	
	- het voorstel van het PTA;	x	
	- het borgen van het afsluitend karakter en de kwaliteit schoolexamen;	x	
	- de evaluatie van de kwaliteit schoolexaminering;	x	
	- het advies aan het bevoegd gezag en de directeur;	x	
	- het vaststellen van richtlijnen en aanwijzingen om te komen tot een beoordeling van het schoolexamen;	x	
	- het vaststellen van regels over de eigen werkwijze?	x	
	Op welke manier hebben we onze regels, het verslag, de evaluatie en het advies verstrekt aan het bevoegd gezag, de directeur en de examensecretaris?	x	
	Op welke manier hebben we als examencommissie gewerkt aan de schooleigen opdrachten (de door het bevoegd gezag opgedragen taken en bevoegdheden)?	x	
	Hebben we onze taak als examencommissie naar behoren kunnen vervullen: onafhankelijk en deskundig?	x	
B	De jaarlijkse evaluatie van schoolexaminering door de examencommissie	x	
	<i>De onderstaande groslijst dient ter inspiratie en is niet uitputtend. Het is met nadruk niet de bedoeling dat de examencommissie jaarlijks alle genoemde onderwerpen aanpakt. De examencommissie maakt haar eigen keus, stelt zelf de prioriteiten.</i>		
B1	Toetsvisie en toetsbeleid	x	
01	Is er een toetsvisie en een toetsbeleid op de school en heeft de examencommissie voldoende houvast voor haar werk aan de toetsvisie en het toetsbeleid van de school?		x
02	Sluit de visie op schoolexaminering voldoende aan op de onderwijsvisie van de school?		x
03	Komt de toetsvisie in voldoende mate tot zijn recht in het toetsbeleid, in het examenreglement en in het PTA?		x
04	Komen toetsvisie en toetsbeleid in de inhoud van de schoolexamentoetsing in voldoende mate tot hun recht?		x
05	Komen toetsvisie en toetsbeleid in de praktische uitvoering van de schoolexamentoetsen in voldoende mate tot hun recht?		x
06	Is het afsluitend karakter van de schoolexamentoetsen in voldoende mate geborgd?	x	
B2	Proces	x	
01	Komen de kernprincipes van een betrouwbaar verloop van schoolexaminering voldoende tot hun recht (betrouwbare afname, beoordeling, terugkoppeling/communicatie, administratie, omgang met uitzonderingen, afhandeling incidenten en onregelmatigheden)?		x
02	Worden de interne afspraken van de school over een betrouwbaar proces nageleefd (constructie – afname – beoordeling – normering – terugkoppeling – administratie)?		x
03	Zijn de taak- en verantwoordelijkheidsverdeling binnen de examenorganisatie voldoende duidelijk en transparant?		x
04	Wordt er in de uitvoeringspraktijk voldaan aan wettelijke eisen?		x
B3	Inhoud	x	
01	Voldoen schoolexamentoetsen aan de inhoudelijke eisen die vanuit het vak en het examenprogramma worden gesteld?		x
02	Passen de schoolexamentoetsen bij de visie van de school? Komt het schooleigen karakter voldoende tot zijn recht?		x
B4	Deskundigheid		x
01	Is de deskundigheid van de medewerkers op het terrein van toetsing op orde?		x

B5	Resultaten		x
01	Vormen resultaten van schoolexamens aanleiding tot zorg en aanbevelingen?		x
B6	Het eigen functioneren van de examencommissie		x
01	Heeft de examencommissie de taken en verantwoordelijkheden naar behoren kunnen vervullen?		x
02	Was de eigen werkwijze en planning toereikend? Heeft de examencommissie voldoende onafhankelijk kunnen werken?		x
03	Is de deskundigheid van de leden van de examencommissie op orde? Is er voldoende kwaliteitsbewustzijn?		x
04	Ervaart de examencommissie voldoende legitimiteit in de school?		x
05	Welke opdracht wil de examencommissie zich voor het nieuwe schooljaar stellen?		x
B7	Kwaliteit	x	
01	Voldoen inhoud en proces aan de kwaliteitseisen en –procedures die de school heeft gesteld?		x
02	Hebben we de risico's in beeld en hebben we hierover advies uitgebracht? Denk aan risico's aangaande constructie, afname en beoordeling, deskundigheid.		x
B8	Verantwoordelijkheden	x	
01	Is de taak- en verantwoordelijkheidsverdeling van alle betrokkenen bij het schoolexamen duidelijk en transparant?		x
C	Het jaarlijks advies aan bevoegd gezag en directeur	x	
	<i>Het jaarlijks advies vloeit voort uit de evaluatie.</i>		
01	Advies over noodzakelijke en wenselijke verbeteringen.	x	

Act

Jaarlijks mondt de evaluatie uit in een advies aan bestuur en directie en worden bevindingen verwerkt in nieuw voorstel voor een examenreglement en PTA en een nieuw jaarplan.

	Op weg naar een volgend schooljaar	Verplicht	Keuze
A	Proces		
01	De jaarlijkse reflectie op de kwaliteit schoolexaminering toezenden aan bevoegd gezag, directeur en examensecretaris (dat zijn het jaarlijks verslag, de evaluatie en het advies).	x	
02	Opstellen van een voorstel voor een examenreglement aansluitend bij de jaarlijkse reflectie (indien nodig) en toezenden aan het bevoegd gezag of – bij mandatering – aan de directeur.	x	
03	Opstellen van een voorstel voor een programma van toetsing en afsluiting aansluitend bij de jaarlijkse reflectie en toezenden aan het bevoegd gezag of – bij mandatering – aan de directeur.	x	
04	Aanpassen regels eigen werkwijze (indien nodig) en verstrekken aan bevoegd gezag, directeur en examensecretaris.	x	
05	Opstellen jaarplan.		x
06	Opstellen jaarkalender eigen werkzaamheden.		x

Deel 3. Uitdagingen

De examencommissie is sinds 2021 een verplicht orgaan in het voortgezet onderwijs. Veel betrokkenen zijn de eerste jaren op zoek naar een passende invulling van hun rol. Dat geldt voor de leden van de examencommissie, voor leden van het management en voor de examensecretaris. Maar ook voor docenten, leerlingen en ouders zal de rol van de examencommissie en haar leden aanvankelijk niet altijd volledig helder zijn.

Achtereenvolgens komen twee uitdagingen aan de orde. Daarna vindt de lezer een instrument in de vorm van een tabel om binnen de examencommissie het gesprek over de eigen effectiviteit te voeren.

Uitdaging: onderscheid maken tussen het *borgen* van en het *zorgen* voor examenkwaliteit.

De kernopdracht van de examencommissie is het *borgen* van de kwaliteit van schoolexaminering. De examencommissie heeft niet de taak om te *zorgen* voor de examenkwaliteit. Voor elk lid van een examencommissie vraagt het onderscheid tussen *borgen* en *zorgen* om het ontwikkelen van een helder beeld van de eigen opdracht.

De examensecretaris bijvoorbeeld is bij uitstek degene die zicht heeft op uitvoering van examinering. Het is immers de persoon die concreet belast is met de zorgvuldige uitvoering van het examenproces. Voor veel examensecretarissen die lid zijn van een examencommissie is de borgingsopdracht een nieuwe en andere taak. De examencommissie is immers niet bedoeld als verlengstuk van de werkzaamheden van de examensecretaris.

Uitdaging: onafhankelijk werken

Het bevoegd gezag dient er zorg voor te dragen dat de examencommissie haar werk onafhankelijk kan doen. Het werk onafhankelijk doen is niet hetzelfde als formele onafhankelijkheid. De leden van de examencommissie zijn in veruit de meeste gevallen direct betrokken bij de school en de schoolexaminering. Het werk onafhankelijk kunnen doen vraagt om een heldere taak- en rolopvatting van de leden van de examencommissie en een even heldere communicatie daarover van de leden zelf. Het onafhankelijk kunnen werken draagt bij aan de ontwikkeling van de legitimiteit van de examencommissie, waardoor deze een sterkere bijdrage kan leveren aan de kwaliteitsborging van schoolexaminering.

Het onafhankelijk werken kan een uitdaging zijn voor elk lid van de examencommissie, los van de rol of functie in de school. Zo zal de examensecretaris, als deze lid is van de examencommissie, jaarlijks een bijdrage leveren aan de evaluatie en het advies van processen waar deze zelf in de uitvoering verantwoordelijk voor is. Zo zal een leidinggevende (teamleider), als deze lid is van de examencommissie, jaarlijks een bijdrage leveren aan deskundigheidsadviezen voor medewerkers waar deze ook een lijnverantwoordelijkheid voor heeft. Zo zal een docent, als lid van de examencommissie, jaarlijks een bijdrage leveren aan verbetervoorstellen voor het PTA van vakken van zijn directe collega's. Het is dan ook van belang om goed oog te hebben voor dilemma's en integriteitskwesaties en deze binnen de examencommissie geregeld als gespreksthema open te benaderen.

Gesprek over eigen effectiviteit

Om het gesprek binnen de examencommissie te ondersteunen kunnen de onderstaande hulpvragen behulpzaam zijn. Stel jezelf bij elk item de volgende vragen:

- 1 Is dit bij ons voldoende aanwezig?
- 2 Waar blijkt dat uit?
- 3 Wat hebben we nodig om dit te versterken?

	Positie, rol en kwaliteiten van de examencommissie	
A	Competenties, vaardigheden, attitudes	
01	Werken we visiegericht en bekijken we vanuit visie op toetsing en op kwaliteitszorg de examenpraktijk?	
02	Richten we ons op kwaliteitsborging en verliezen we ons niet in uitvoeringsdetails?	
03	Is onze gezamenlijke kennis van regelgeving, examinering en schoolsoorten op orde?	
04	Is onze kennis van en begrip voor examenprocessen op alle uitvoeringsniveaus in de school op orde?	
05	Ontwikkelt informeel leiderschap van de leden van de examencommissie zich in de goede richting? Worden wij daarbij voldoende ondersteund door de directeur?	
06	Zijn onze taken helder en afgebakend?	
07	Werken we in voldoende mate onafhankelijk en vermijden we dubbele-pet-betrokkenheid bij eventuele botsende rollen?	
08	Hebben we goed ontwikkelde communicatieve vaardigheden, zowel in de richting van de bestuurder en directeur als in de richting van de overige betrokkenen bij examinering?	
09	Hebben we onze eigen competentie-ontwikkeling en professionaliseringsbehoefte goed in beeld?	
10	Hebben we aandacht voor de continuïteit van de competenties in de examencommissie bij eventuele wisselingen in het lidmaatschap?	
11	Is onze aanpak voldoende transparant?	

Deel 4. Achtergrond

1 Aanleiding en achtergrond

In dit hoofdstuk wordt de vraag ‘waarom een examencommissie in het voortgezet onderwijs’ behandeld.

Beroering in het onderwijsveld na examenincident

Het examenincident in 2018 bracht veel beroering te weeg in het voortgezet onderwijs. Velen binnen het onderwijs stelden zich de vragen: zou dit ook op mijn school kunnen plaatsvinden? Het examenincident leidde naast commotie ook tot de uitvoering van enkele onderzoeken, zoals dat van de commissie Ten Dam en van de inspectie van het onderwijs. Deze onderzoeken lieten zien dat de kwaliteitsborging van met name de schoolexaminering breed in het voortgezet onderwijs meer aandacht nodig had.

Onderzoeken en adviezen

De commissie Ten Dam adviseerde om in het voortgezet onderwijs een examencommissie in te voeren en deze een wettelijke basis te geven met als hoofdtaak de kwaliteitsborging van schoolexaminering. Een examencommissie in het vervolgonderwijs was al verplicht, overigens met andere taken en bevoegdheden dan nu in het voortgezet onderwijs het geval is. De inspectie pleitte er daarnaast voor dat de kwaliteitsbewaking niet alleen zou gaan over de organisatie en gang van zaken, maar ook over de inhoudelijke kwaliteit van de schoolexamens. Daarnaast gaf de inspectie de aanbeveling dat scholen het afsluitend karakter van het schoolexamen beter zouden bewaken en dat scholen hun ruimte voor de eigen invulling van het schoolexamen beter zouden benutten.

Inspanningen scholen en nieuwe regelgeving

Volgend op het advies van de Commissie Ten Dam hebben de leden van de VO-raad de zogenoemde negen actielijnen omarmd en uitvoering gegeven aan de versterking van schoolexaminering. Een van de actielijnen was de inrichting van een examencommissie. Vooruitlopend op de regelgeving hebben veel scholen een examencommissie ingericht. De wijziging in het Eindexamenbesluit VO van 2021 en vervolgens de opname van de verplichte examencommissie in de WVO 2020 sluit daarbij aan. De WVO 2020 beoogt met deze regeling de kwaliteit van de schoolexaminering te versterken en de waarde van het diploma in het geheel te waarborgen. De Nota van toelichting bij de invoering van de examencommissie wijst erop dat in tegenstelling tot veel andere landen een Nederlandse leerling met een diploma drempelloos kan doorstromen naar het vervolgonderwijs, en dat ook de maatschappij, de arbeidsmarkt, en de overheid moeten kunnen vertrouwen op het niveau wat bij het diploma hoort. Daarnaast speelt het eindexamen een belangrijke rol als ijkpunt binnen het voortgezet onderwijs. Het draagt bij aan de borging en verbetering van de kwaliteit van het onderwijs, als het door scholen en overheid bewust en gebalanceerd wordt ingezet. Het uiteindelijke doel van de versterking van de kwaliteitsborging schoolexaminering is dat het eindexamen en het daarbij horende diploma de belangrijke rol in het Nederlandse onderwijsstelsel kan blijven vervullen.

2 De examencommissie in het vervolgonderwijs (mbo, hbo, wo)

Al eerder is in de onderwijssectoren mbo, hbo en wo een examencommissie verplicht gesteld. De Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) regelt de examencommissie voor het mbo, de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) regelt de examencommissie voor hbo en wo. Voor een goed begrip voor de positionering van de examencommissie in het voortgezet onderwijs en het voorkomen van verwarring volgen hieronder de essentiële overeenkomsten en verschillen.

De kerntaak is voor alle sectoren dezelfde: het borgen van de kwaliteit van examinering. Het verschil is te vinden in de reikwijdte. De examencommissie in het vervolgonderwijs heeft meer taken en bevoegdheden.

In het voortgezet onderwijs is de opdracht beperkt tot *schoolexaminering*; in het vervolgonderwijs betreft het alle examinering. Dat is te verklaren uit het gegeven dat het voortgezet onderwijs naast een schoolexamen een centraal examen kent, waarvan de kwaliteit landelijk geborgd wordt. Naast het borgen van de kwaliteit van examinering heeft de examencommissie in mbo en ho ook de expliciete taak om de kwaliteit van de instellingsexamens en tentamens te borgen en de taak om de instellingsexamens vast te stellen. In het voortgezet onderwijs zijn deze taken niet door de wetgever bij de examencommissie belegd; de eindverantwoordelijkheid ligt bij de directeur.

Ook procedureel zijn er verschillen. In het mbo en ho kan de examencommissie bij fraude maatregelen nemen. Ook stelt in deze sectoren de examencommissie vast of een student voldoet aan de voorwaarden om een diploma te verkrijgen. Daarnaast kan in het mbo de examencommissie vrijstellingen verlenen en reikt in het mbo de examencommissie het diploma uit. Al deze taken zijn in het voortgezet onderwijs belegd bij de directeur (en de examensecretaris).

Ten slotte stellen in het mbo en het ho de examencommissies jaarlijks wel een verslag op over de examenkwaliteit (mbo) of de werkzaamheden (ho), maar is er geen expliciete adviesopdracht. Die adviesopdracht ligt er wel voor de examencommissie in het voortgezet onderwijs.

Deel 5. Bijlagen

Bijlage 1 Het toetsweb. Een instrument om schoolexaminering systematisch te bespreken.

Er is in het voortgezet onderwijs geen gedeeld kader over wat toetsdeskundigheid voor docenten inhoudt of zou moeten inhouden. Er is hierover (nog) geen gemeenschappelijke taal ontwikkeld.

Tamara van Schilt-Mol heeft op basis van een eerdere publicatie van Joosten-ten Brinke & Sluijsmans alle aspecten van toetsing analytisch benaderd en ondergebracht in een kwaliteitszorginstrument. Zij brengt deze aspecten onder in een zogenoemd toetsweb. Hoewel ontwikkeld voor het hoger onderwijs, is de kern ook van toepassing op schoolexaminering. Hieronder een samenvatting van de vijf kernaspecten van het toetsweb. Zie [hier](#) voor een verdere uitwerking van het toetsweb.

Het toetsweb biedt de examencommissie aanknopingspunten voor het ontwikkelen van een gemeenschappelijk begrippenkader op de eigen school.

Toetstaken

Toetstaken zijn meetinstrumenten om na te gaan of de beoogde leerresultaten zijn bereikt. Bij de kwaliteit van de schoolexamentoets horen ook het ontwerp van de beoordelingsmodellen en de instructies voor de leerling en de beoordelaar. Toetstaken zijn items of opdrachten binnen een schoolexamentoets waarmee leerlingen worden uitgedaagd hun kennis en vaardigheden te tonen.

Toetsprogramma

Het toetsprogramma is de bewuste en beargumenteerde combinatie van een variatie aan toets(vorm)en, passend bij de doelen en opbouw van het onderwijs en het specifieke vak.

Toetsbeleid

Het geheel aan vastgestelde afspraken, zowel inhoudelijk als procedureel, over toetsen en beoordelen.

Toetsorganisatie

De wijze waarop docenten/examinatoren, examencommissie, examensecretaris, management en ondersteunende medewerkers doelgericht met elkaar samenwerken om de gewenste toetskwaliteit op alle toetsaspecten te realiseren. Daarbij gaat het om de rollen, taken en verantwoordelijkheden van betrokkenen bij schoolexamentoetsing, het rolvast met elkaar samenwerken en de logistieke organisatie van toetsing.

Toetsbekwaamheid

De deskundigheid die bij betrokkenen aanwezig moet zijn om kwaliteit te realiseren op alle toetsaspecten.

Bijlage 2 Wet voortgezet onderwijs 2020 artikelen 2.60d en 2.60e

Artikel 2.60d. Benoeming en samenstelling van de examencommissie

1. Het bevoegd gezag:
 - a. stelt een of meer examencommissies in ten behoeve van de borging van de kwaliteit van de schoolexaminering;
 - b. benoemt de leden van de examencommissie; en
 - c. draagt zorg voor het onafhankelijk en deskundig functioneren van de examencommissie.
2. De examencommissie heeft een oneven aantal leden en ten minste drie leden.
3. Niet kunnen worden benoemd tot lid van de examencommissie:
 - a. leden van het bevoegd gezag;
 - b. de directeur van de school;
 - c. leden van de medezeggenschapsraad of de gemeenschappelijke medezeggenschapsraad van de school als bedoeld in de artikelen 3 en 4 van de Wet medezeggenschap op scholen;
 - d. leerlingen van de school of hun wettelijk vertegenwoordigers.
4. Bij de benoeming van de leden van de examencommissie draagt het bevoegd gezag er zorg voor dat de examencommissie deskundig is op het gebied van:
 - a. de desbetreffende schoolsoort;
 - b. de regelgeving over examinering in het voortgezet onderwijs; en
 - c. de kwaliteit van examinering.
5. Alvorens tot benoeming van een lid over te gaan, hoort het bevoegd gezag de overige leden van de examencommissie.

Artikel 2.60e. Taken en bevoegdheden van de examencommissie

1. De examencommissie heeft voor de borging van de kwaliteit van de schoolexaminering de volgende taken en bevoegdheden:
 - a. het opstellen van een voorstel voor een examenreglement als bedoeld in artikel 2.60 voor het bevoegd gezag;
 - b. het jaarlijks opstellen van een voorstel voor een programma van toetsing en afsluiting als bedoeld in artikel 2.60a voor het bevoegd gezag;
 - c. het borgen van het afsluitend karakter en de kwaliteit van het schoolexamen;
 - d. het vaststellen van richtlijnen en aanwijzingen om te komen tot een beoordeling van het schoolexamen; en
 - e. overige door het bevoegd gezag aan de commissie opgedragen taken en bevoegdheden.
2. De examencommissie stelt regels vast over haar werkwijze.
3. De examencommissie stelt jaarlijks een verslag op van haar werkzaamheden.
4. De examencommissie evalueert jaarlijks de kwaliteit van de schoolexaminering en stelt een advies op aan het bevoegd gezag en de directeur over noodzakelijke en wenselijke verbeteringen.
5. De examencommissie verstrekt de regels over haar werkwijze, het verslag, de evaluatie en het advies, bedoeld in het tweede tot en met het vierde lid, aan het bevoegd gezag, aan de directeur en aan de examensecretaris van een school voor voortgezet onderwijs.

Bijlage 3 Vindplaatsen taken en bevoegdheden examencommissie

Voor scholen voor voortgezet onderwijs is het sinds 1 augustus 2021 verplicht de examencommissie ingesteld te hebben. In het vavo vervult de examencommissie de taken van de rector of directeur en deze examencommissie wordt hier niet bedoeld (zie [WVO 2020, artikel 2.60d](#)). De examencommissie is ingesteld voor de borging van de kwaliteit van de schoolexaminering. Het bevoegd gezag kan zelf bepalen op welk niveau zij de examencommissie inricht.

De belangrijkste taak van de examencommissie is het borgen van de kwaliteit van de schoolexaminering. De examencommissie kijkt naar het geheel van de kwaliteit van schoolexaminering binnen de school. Deze evaluatie is breder dan alleen de uitvoering van de werkzaamheden van de examencommissie zelf en ook breder dan alleen de organisatie van de schoolexaminering. Te denken valt aan de duidelijkheid en transparantie van de taak- en verantwoordelijkheidsverdeling binnen de examenorganisatie, het verloop van de examens, de kwaliteit van het PTA en het examenreglement, of wordt voldaan aan de wettelijke eisen, de kwaliteit van de totstandkoming van de schoolexamentoetsen, het aantal en type maatregelen dat getroffen is etc.

De examencommissie heeft in de WVO 2020 een aantal taken toegewezen gekregen (zie [WVO 2020, artikel 2.60e](#)):

- De examencommissie borgt de kwaliteit van de schoolexaminering (zie [WVO 2020, artikel 2.60d](#) en [WVO 2020, artikel 2.60e](#)).
- De examencommissie stelt een voorstel op voor een examenreglement voor het bevoegd gezag (zie [WVO 2020, artikel 2.60e, lid 1a](#)).
- De examencommissie stelt jaarlijks een voorstel op voor het programma van toetsing en afsluiting (PTA) voor het bevoegd gezag (zie [WVO 2020, artikel 2.60e, lid 1b](#)).
- De examencommissie heeft overleg met het bevoegd gezag als het bevoegd gezag wil afwijken van het voorgestelde examenreglement of PTA (zie [WVO 2020, artikel 2.60, lid 2 en 3](#) en [WVO 2020, artikel 2.60b, lid 1 en 2](#)).
- De examencommissie heeft overleg met het bevoegd gezag als het bevoegd gezag het PTA wil wijzigen na 1 oktober van het lopende kalenderjaar (zie [WVO 2020, artikel 2.60c, lid 1 en 2](#)).
- De examencommissie borgt het afsluitend karakter en de kwaliteit van het schoolexamen (zie [WVO 2020, artikel 2.60e, lid 1c](#)).
- De examencommissie stelt richtlijnen en aanwijzingen vast om te komen tot een beoordeling van het schoolexamen (zie [WVO 2020, artikel 2.60e, lid 1d](#)).
- De examencommissie stelt regels vast en maakt afspraken over de wijze waarop de examencommissie haar werk gaat uitvoeren (zie [WVO 2020, artikel 2.60e, lid 2](#)).
- De examencommissie stelt jaarlijks een verslag op van haar werkzaamheden (zie [WVO 2020, artikel 2.60e, lid 3](#)).
- De examencommissie evalueert jaarlijks de kwaliteit van de schoolexaminering (zie [WVO 2020, artikel 2.60e, lid 4](#)).
- De examencommissie adviseert het bevoegd gezag en de rector of directeur ieder jaar over noodzakelijke en wenselijke verbeteringen (zie [WVO 2020, artikel 2.60e, lid 4](#)).
- De examencommissie verstrekt de regels over haar werkwijze, het verslag, de evaluatie en het genoemde advies aan het bevoegd gezag, aan de rector of directeur en aan de examensecretaris (zie [WVO 2020, artikel 2.60e, lid 5](#)).
- In de praktijk kan het bevoegd gezag naast de bovengenoemde taken nog andere taken opdragen of bevoegdheden toekennen aan de examencommissie (zie [WVO 2020, artikel 2.60e, lid 1e](#)).

Bijlage 4 Verantwoording en bronnen

Bij het opstellen van deze handreiking is dankbaar gebruik gemaakt van enkele publicaties en de input van vele gesprekken en bijdragen van schoolleiders en examensecretarissen in leernetwerken en inspiratiesessies van de VO-raad. Naar de publicaties wordt hieronder verwezen.

Toetsweb: Het toetsweb kan worden gezien als de doorontwikkeling van de toetspiramide (Joosten-ten Brinke, 2011; Joosten-ten Brinke & Sluijsmans, 2012) naar een ontwikkelings- en kwaliteitszorg-instrument (Van Schilt-Mol et al, 2020). Het is in de eerste plaats ontwikkeld voor het hoger onderwijs, maar de benadering is ook bruikbaar als inspiratiebron voor examencommissies in het voortgezet onderwijs.

Andere bronnen

- [Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#)
- [Wet voortgezet onderwijs 2020](#)
- [Onderzoekskader inspectie voortgezet onderwijs](#)
- Examenprogramma's per vak zijn te vinden op de website van het College voor Toetsen en Examens, www.examenblad.nl; ook te benaderen via www.cvte.nl.

Ondersteunende instrumenten

Als ondersteunende instrumenten biedt de VO-raad het volgende. Deze instrumenten zijn bereikbaar via de website van de VO-raad bij het onderwerp [Examinering](#).

Zelfevaluatie-instrument

[Zelfevaluatie-instrument kwaliteitsborging schoolexaminering](#)

Checklists

[Checklist examenreglement](#)

[Checklist PTA](#)

[Checklist kwaliteit schoolexaminering](#)

Handreikingen

[Handreiking positie examensecretaris](#)

[Handreiking ontwikkeling visie op toetsing en examinering vo](#)

[Handreiking examencommissie](#)

[Handreiking voor bestuurders: verantwoordelijkheid in het schoolexamen](#)

[Handreiking voor bestuurders: Hoe te handelen inzake een geschil bij of na de vaststelling van de score voor het centraal examen](#)

[Handreiking Inzage centraal-examenwerk](#)

Praktijkvoorbeelden

[Praktijkvoorbeelden](#)

Bijlage 5 Handreiking voor examencommissies: Gesprek kwaliteit schoolexamen

Editie 2026-2027

Deze handreiking is bedoeld voor het gesprek van de examencommissie met vakdocenten over de kwaliteit van het schoolexamen en een aanvulling op de [Handreiking examencommissie VO](#). De kerntaak van de examencommissie is het borgen van de kwaliteit van schoolexaminering. Dit betreft het gehele thema *schoolexaminering* (proces, organisatie, inhoud, vorm, deskundigheid, etc.). De borgingsopdracht is een [wettelijke opdracht](#) aan de examencommissie en bevat ook de verplichting om jaarlijks de kwaliteit van schoolexaminering te evalueren en advies uit te brengen aan de directeur over noodzakelijke en wenselijke verbeteringen.

Een onderdeel van *schoolexaminering* is het *schoolexamen* zelf: vorm en inhoud van de schoolexamens-toetsen, praktische opdrachten e.d. Hoe pak je als examencommissie het onderwerp kwaliteit van het *schoolexamen* aan? Wat versta je onder de kwaliteit van het *schoolexamen* en welk gesprek voer je daarover met wie? Deze handreiking is bedoeld om de examencommissie handvatten te bieden voor dat gesprek.

De examencommissie gaat over het schoolexamen. Dat is een van de twee gelijkwaardige onderdelen van het eindexamen. Het andere onderdeel is het centraal examen. Het schoolexamen heeft een eigenstandige positie en krijgt op elke school een eigen vorm om de keuzes van de school en de vakdocenten tot zijn recht te laten komen. Kwaliteitsborging gaat dan ook over het borgen van die eigenstandige positie van het schoolexamen op de eigen school.

De examencommissie maakt niet zelf de schoolexamenopdrachten. Die uitvoeringstaak ligt bij de vakdocenten. Borging betekent dat de examencommissie gepland en systematisch nagaat of zij voldoende vertrouwen kan hebben dat de kwaliteit van het schoolexamen op orde is. Zulke geplande en systematische acties zijn de evaluatie door de examencommissie, het advies dat de examencommissie uitbrengt aan het bevoegd gezag en de directeur, en de acties die door de schoolleiding, de examensecretaris en de docenten worden ondernomen om eventuele verbeteringen aan te brengen.

De jaarlijkse evaluatie is in feite een onderzoek. De examencommissie onderzoekt en vraagt: doen we de goede dingen; doen we de dingen goed? De examencommissie vraagt dat aan betrokkenen (bijvoorbeeld docenten); checkt dat bij anderen (bijvoorbeeld leerlingen). En brengt advies uit. Het borgingswerk van de examencommissie is in drie kernwoorden signaleren, evalueren, adviseren. Om zo het vertrouwen te ontwikkelen dat de kwaliteit van het schoolexamen op orde is.

Een voor de hand liggend onderdeel van de evaluatie is het gesprek met vakdocenten of examinatoren. Het is van belang om het gesprek onderzoekend, waarderend en niet-beoordelend te voeren. Tegelijkertijd mag duidelijk zijn dat de evaluatie door de examencommissie een advies aan de directeur kan opleveren om actie te ondernemen. Vrijblijvend is het gesprek dus ook weer niet. Het is goed als de examencommissie zich deze spanning realiseert.

De kwaliteit van het schoolexamen (schriftelijke en mondelinge toetsen, praktische opdrachten etc.) wordt bepaald door verschillende invalshoeken. In dit instrument gaan we uit van de volgende vijf: keuzes met betrekking tot de visie/de opvattingen op de school, de inhoud, de vorm, het niveau, en ten slotte als vijfde de meer toetstechnische aspecten.

Instrument Gesprek kwaliteit schoolexamen

Editie 2026-2027

Voor de leesbaarheid is het woord 'schoolexamen' afgekort tot 'se'.

Kwaliteitsgebied	Gespreksvragen	Opmerking
Concept/visie/opvattingen <i>Te onderscheiden:</i> - o van de school - o van de docent - o van het vak	Kun je uitleggen of en hoe je keuze voor deze se-toets/se-opdracht - o past bij de opvattingen van de school over onderwijs en toetsing; - o past bij de vakspecifieke benadering; - o past bij je eigen opvattingen als docent over onderwijs en toetsing; - o aansluiten bij de onderwijsambities van jou en je collega's?	Dit onderdeel veronderstelt enerzijds dat de examencommissie én de docenten een redelijk beeld hebben van de opvattingen op school over onderwijs en toetsing, anderzijds is dit onderdeel ook bedoeld als uitnodiging om het gesprek over opvattingen en idealen te voeren.
Inhoud <i>Te onderscheiden:</i> - o verplicht se-deel van het examenprogramma - o eigen school-/docentkeuzes - o ce-examenstof	Kun je wat betreft de inhoud van deze se-toets/se-opdracht of van het geheel van je schoolexamens uitleggen wat je hebt gekozen; waarom je deze keuze hebt gemaakt?	Hulpvragen: is de bron van de se-toets de methode, eigen werk, een oud se, een oud centraal examen? Hoe past je keuze bij de opvattingen (zie blok 1)?
Vorm <i>Te onderscheiden:</i> - o schriftelijk/praktisch/mondeling - o wel/niet individueel - o wel/niet met keuzemogelijkheden voor leerling - o tijdsduur van de opdracht	Kun je van deze se-toets/se-opdracht uitleggen waarom je deze vorm hebt gekozen? Kun je van het geheel van je schoolexamens uitleggen wat je hebt gekozen; waarom je deze keuze hebt gemaakt?	Hulpvragen: stelt de gekozen toetsvorm de leerling in staat om de vereiste kennis, vaardigheden, inzicht en houding aan te tonen? Hoe past je keuze bij de opvattingen (zie blok 1)
Niveau/moeilijkheidsgraad <i>Te onderscheiden:</i> - o taxonomie - o schoolsoort - o leerjaar	Waaruit blijkt dat dat je in de opgaven rekening houdt met - o lagere orde-/hogere orde-opdrachten; - o de schoolsoort; - o het leerjaar; - o het afsluitend karakter?	Bedoeld is dat het gesprek gaat over niveau en specifieker over denkniveaus. Of dat nu RTTI, Bloom, OBIT of een andere taxonomie is, al dan niet vertaald in een rubric.
Technische kanten - o validiteit (evenwichtige koppeling aan eindtermen en onderwijs) - o betrouwbaarheid - o opdrachtformulering	Waaruit blijkt dat je se-toets/se-opdracht - o dekkend is voor eindtermen/leerdoelen; - o past bij het voorafgaande onderwijs; - o in taalgebruik passend is bij het vereiste leerlingniveau; - o helder is qua instructie; - o helder is over de weging van de onderdelen van de toets? Kun je uitleggen hoe je tot een betrouwbaar oordeel (en cijfer) komt aangaande de prestatie van de leerling?	De school heeft soms regels voor de technische uitvoering. Denk aan de presentatie van de toets (voorbeeld met informatie), gebruik van toetsmatrijs, gebruik van een beoordelingsschema, eventueel van de voren opgesteld, vier-ogenprincipe, e.d.